

פגישה עם עורכת הדין שלו, תמר פלג שריק מהמוקד, ועם משפחתו. כמו כן סירב השב"כ למסור לעורכת הדין ולמשפחה מידע אודות מצבו הרפואי. ב-31.1.01, לאחר חקירה ממושכת בידי השב"כ, שוחרר ח"ע ללא תנאים ומבלי שהוגש נגדו כתב אישום. בזמנו הצדיק דובר צה"ל את הירי בטענה כי היה מדובר "בפעיל ג'יהאד איסלאמי שהגיע למקום לשם ביצוע פעילות חבלנית עוינת. כוח שהיה במקום ביצע נוהל מעצר חשוד ומשלא עצר - נורה על ידי הכוח". ברור לחלוטין כי לטענה זו לא היה כל בסיס. מעבר לגרסתו של ח"ע, שטען כי הירי לעבר הרכב בו נסע בוצע ללא כל אזהרה מוקדמת (גרסה שנתמכה בתוצאות בדיקת הפוליגראף), גם החיפוש שערכו החיילים לאחר הירי ברכב ועל גופם של שני הנפגעים לא העלה דבר: לא נמצאו כל אמצעי לחימה או כל דבר אחר העשוי היה להעיד על פעילות אלימה מתוכננת.

במרץ פנה המוקד בשם ח"ע לפרקליט פיקוד מרכז בדרישה לחקור את האירוע. באפריל נמסר כי העניין נמצא בבירור עם הגורמים הרלבנטיים.

תנאי הכליאה באשמורת

עו"ד פלג שריק מהמוקד טיפלה בהצלחה חלקית בתנאי החזקתם של ארבעת העצירים המינהליים בכלא אשמורת. ההישג החלקי מתבטא בכך שהם הוצאו מבידוד מוחלט לתאים של שניים. הטיפול בעצם החזקתם כדין נמשך.

ועדות השחרורים

בחודש ינואר ייצג המוקד עשרה עצירים ב"וועדת שליש". התועלת שבייצוג על-ידי עו"ד היא זניחה לחלוטין, עקב הנסיבות השוררות בשטחים שבעטיין מסרבת הוועדה לשחרר אסירים אלא אם כן ניתנת לכך הסכמת השב"כ או הפרקליטות. בנסיבות אלה מתייחר הצורך בייצוג. את הקטינים שבין האסירים ייצג עו"ד מה-DCI, בעזרתה והדרכתה של עו"ד פלג שריק. התוצאות היו דומות, מעט טובות יותר.

זכות כלוא לביקור עו"ד

המוקד טיפל בבקשות עורכי דין פלסטינים לקבלת היתרי כניסה לישראל לצורך עבודה. צפויים קשיים נוספים בעתיד בנושא זה; כבר עכשיו מסתמן חשש כי ישראל מטילה הגבלות על זכותם של עורכי דין מהשטחים לבקר בכלא על-ידי התניית הביקור בהוכחת ייצוג הכלוא בבית-המשפט.

ביקורי משפחות בכלא

מאז הפריסה מחדש של צה"ל בשטחים הועברו כל האסירים הפלסטינים לבתי כלא בתוך ישראל. ביקורי משפחות בכלא מתאפשרים אך ורק באמצעות הסעות מיוחדות של הצלב-האדום ובהיתרים מיוחדים לכניסה לישראל, המונפקים על-ידי צה"ל. ישנם שני סוגים של היתרים: היתרים תקופתיים, המאפשרים ביקור בכלל ההסעות שיתקיימו במשך תקופה של שלושה חודשים, והיתרים חד-יומיים. ההיתרים מוגבלים לבני משפחה מדרגה ראשונה, ולא יותר מחמישה קרובים יכולים להחזיק היתר בו-זמנית. קרובי משפחה רבים אינם יכולים לקבל היתרים משום שישראל לא מתירה להם להיכנס לישראל, לטענתה מטעמים בטחוניים.

באמצע שנת 2000 הצליח המוקד להביא לפריצת דרך מסוימת בתחום זה. בעקבות פנייה לפרקליטות המדינה, בהליך של קדם בג"צ, בשם 12 הורים ונשים שנאסר עליהם לבקר את קרוביהם הכלואים, הוצאה הנחייה חדשה לפיה יקבלו כל בן משפחה מדרגה ראשונה של כלוא, אשר כניסתם נאסרה עד כה, היתרי ביקור חד-פעמיים בכלא באופן סדיר וללא בדיקה בטחונית בין ביקור לביקור. עם פרוץ אינתיפאדת אל-אקצא בוטל ההסדר החדש.

ככלל, במהלך תשעת החודשים הראשונים של האינתיפאדה פעלה התכנית לביקורי משפחה במשך שלושה וחצי חודשים ברצועת עזה וחודש וחצי בלבד בגדה המערבית (בין אוקטובר 2000 לינואר 2001 לא הופעלה התכנית כלל). גם בתקופה שהתכנית פעלה (לפחות להלכה) היו הקריטריונים לביקור נוקשים ביותר. כך, למשל, הוחלט בסוף ינואר כי בין אלו שיוכלו לבקר את יקיריהם הכלואים לא ייכללו אחים, בנים ובנות מעל גיל 16. באמצע פברואר, יום אחד לאחר חידוש התכנית, נאלץ הצלב האדום להשעותה. לדברי הארגון, "ההשעיה באה כתוצאה מצעדים שנקטו על ידי שלטונות ישראל כגון סגרים, כיתורים, מחסומים, שינויים כפויים בתוואי השטח, ועיכובים

של האוטובוסים של המבקרים... הצעדים שננקטו הפכו את התוכנית לבלתי אפשרית מבחינה לוגיסטית".

באפריל אושר חידוש התכנית כאשר בין הרשאים לבקר נכללו - לצד הורים, אישה ואחיות - ילדים עד גיל 16 בלבד ואחים מעל גיל 35 בתנאי שהם נשואים. במשך כל התקופה חל איסור גורף על פלסטינים שכניסתם לישראל אסורה, לבקר בכלא.

כבוד המת

בדו"ח המוקד, שנכתב יחד עם ארגון בצלם, "גופות אסורות" ממרץ 1999, נכתב כי מאז כיבוש השטחים ב-1967 ועד נובמבר 1994 לא היה דפוס עקבי ביחס לשאלה האם להחזיר את גופות ההרוגים למשפחותיהם אם לאו. ההחלטה כיצד לנהוג בכל גופת פלסטיני שנהרג בהיתקלות עם חיילים או בפיגוע התקבלה, ככל הנראה, אד-הוק לגבי כל מקרה בנפרד, לעיתים באופן שרירותי לחלוטין... לאחר פיגוע ההתאבדות בהתנחלות נצרים שברצועת עזה ב-11.11.94, החל להתגבש דפוס עקבי יותר, לפיו לא מחזירים גופות של פלסטינים למשפחותיהם, למעט מקרים בודדים ביותר.

בעקבות שתי עתירות שהגיש המוקד לבג"צ – מהשנים 1992 ו-1999 - בעניין איתור מקום קבורה של שני פלסטינים, שגופותיהם לא נמצאו בקברים המסוימים בהם היו אמורים להיות על פי הודעת צה"ל, הקים הרמטכ"ל ועדת חקירה צבאית שתבחן את מכלול ההיבטים של טיפול צה"ל בגופות של חללי אויב. במהלך דיוני הוועדה העידו נציגי המוקד בנוגע לליקויים בזיהוי ובסימון של גופות חללים פלסטינים, הנקברים בתי-הקברות לחללי אויב. המדינה סירבה להעביר לידי המוקד את דו"ח ועדת החקירה, ואף לא את אותם קטעים בדו"ח הנוגעים לגופתו של נשוא העתירה הראשונה, מ-1992. בית המשפט העליון קיבל את עמדת המדינה בעניין אותו חלק דו"ח הנוגע לגופה הספציפית, והודיע כי "לא מצאנו מקום – מטעמים של בטחון – להורות על מסירת הדו"ח...".

ב-31.1.01 פנה המוקד ללשכת הפרקליט הצבאי הראשי וטען כי זכותו לעיין בדו"ח מעוגנת, בין השאר, בחוק חופש המידע החל גם על צה"ל מאז 31.12.00. כעבור שלושה חודשים נענה המוקד כי הדו"ח לא יועבר אלינו. ביוני פנינו באותה בקשה ללשכת דובר צה"ל. כרגע הנושא עדיין נבדק על-ידי גורמי הצבא המוסמכים.

מעבר לטיפול בנושא העקרוני, המשיך המוקד לטפל גם בפניות פרטניות. בשנת 1972 נהרג צא"מ בהיתקלות עם כוחות צה"ל באיזור חברון. מיד לאחר האירוע הוצגו בפני משפחתו תמונות של גופתו והמשפחה זיהתה אותו. בנובמבר 1995 הודיע נציג הצבא לעו"ד לאה צמל (שטיפלה בזמנו במקרה) כי החזרת הגופה לידי המשפחה אושרה. בפועל, לא הוחזרה הגופה לרשות המשפחה. ב-1999 הועבר הטיפול בעניין למוקד, שפנה פעם נוספת לרשויות הישראליות בבקשה להשיב את גופת המנוח למשפחתו, כמובטח. לאחר פניות נוספות, נענה המוקד בפברואר השנה כי הגופה אינה מוכרת לצה"ל וכי לפיכך אין אפשרות לאתרה. מאחר שבזמן האירוע עצמו היה כל נושא הגופות – ככל הנראה - באחריותה של המשטרה, הופנינו אליה. במכתב לצה"ל הבענו את פליאתנו כיצד זה שאושרה בזמנו החזרת הגופה על-ידי צה"ל והיום נטען כי היא איננה מוכרת. במענה לבקשתנו לקבל את ההתכתבויות בין הגורמים השונים נמסר לנו כי מעבר למסמכים הנמצאים כבר ברשותנו, ישנם רק מכתבים פנימיים של גורמי הצבא אשר לא יוכלו להימסר לנו. לאחרונה הודיעה המשטרה כי אין בידיה מידע כלשהו על גופה זו. בחודש הקרוב בכוונתנו לעתור לבג"צ בעניין זה.